

Beata Służalska, Jarosław Służalski

Transport wartości pieniężnych oraz innych przedmiotów wartościowych lub niebezpiecznych w świetle przepisów prawa

Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa nr 2, 119-126

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Beata SŁUŻALSKA, Jarosław SŁUŻALSKI
Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa w Poznaniu

TRANSPORT WARTOŚCI PIENIĘŻNYCH ORAZ INNYCH PRZEDMIOTÓW WARTOŚCIOWYCH LUB NIEBEZPIECZNYCH W ŚWIETLE PRZEPISÓW PRAWA

Jedną z form bezpośredniej ochrony fizycznej, mającej istotne znaczenie dla sprawnego funkcjonowania państwa, jego ładu gospodarczego i bezpieczeństwa publicznego jest konwojowanie wartości pieniężnych oraz innych przedmiotów wartościowych i niebezpiecznych. Konwojowanie, zatem stanowić musi wyspecjalizowaną formę ochrony mienia realizowaną przez odpowiednio dobraną, posiadającą wewnętrzną strukturę, grupę konwojową, realizującą swoje zadania zgodnie z wypracowaną i ustaloną taktyką.¹ Inna definicja określa konwój, jako ochronę i zabezpieczenie mienia w trakcie transportu, od chwili przejścia mienia pod ochronę, aż do momentu dostarczenia go do adresata.² Reasumując, celem konwoju jest dostarczenie do adresata transportowanego mienia w nienaruszonym stanie. Aby to osiągnąć, ochrona konwoju powinna spełniać dwa główne zadania. Po pierwsze oddziaływać prewencyjnie, czyli poprzez właściwą organizację, wyposażenie i sprawność konwojentów uczynić ewentualny zamach na transportowane wartości przedsięwzięciem wysoce ryzykownym, i w konsekwencji mało opłacalnym. Po drugie, odeprzeć ewentualny zamach, posiłkując się posiadaną wiedzą, taktyką i wyuczonymi zachowaniami, bezpiecznie wyprowadzić konwój ze strefy zagrożonej.³

Z chwilą wejścia w życie ustawy o ochronie osób i mienia, czyli z dniem 27 marca 1998 roku, zaczęły obowiązywać regulacje prawne, dotyczące sfery realizacji działań konwojowych. W myśl art. 8 powyższej ustawy, wewnętrzne służby ochrony mogą konwojować mienie jednostki po uzyskaniu stosownej koncesji wydanej przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, a także realizować transport wartości pieniężnych oraz przedmiotów wartościowych i niebezpiecznych na rzecz innych podmiotów. Członkowie zespołów konwojowych, na co wskazuje art. 26 ustawy, muszą posiadać, co najmniej, licencje pracownika ochrony fizycznej pierwszego stopnia. Podobne informacje zawierają materiały szkoleniowe Komendy Głównej Policji.⁴ Inną, uzasadnioną pełnionymi zadaniami, opinię na temat uprawnień dowódcy konwoju ma A. Stefański. Jego zdaniem dowódca konwoju powinien posiadać licencje pracownika ochrony fizycznej II stopnia, gdyż tylko ta nadaje prawo do organizowania i kierowania zespołami pracowników ochrony fizycznej.⁵

Każdy przedsiębiorca natomiast zobowiązany jest zapewnić pracownikom ochrony jednolity ubiór, umożliwiający identyfikację ich oraz podmiotu

¹ J. Karabin, T. Kowalczyk, *Konwojowanie*. Lublin 2006, s. 13

² Ibidem, s. 13

³ Szerzej: W. Stawski, *Organizacja konwoju*, (w:) *Ochrona osób i mienia*. Vademecum, pod red. D. Kowalski. Lublin 2000, s. 344

⁴ *Metodyka uzgadniania planów ochrony obszarów, obiektów i urzędzeń podlegających obowiązkowej ochronie*, Komenda Główna Policji. Warszawa 2011, s. 9

⁵ A. Stefański, *Dowódca konwoju*, „Ochrona mienia” 2003, nr 7-8, s. 20

zatrudniającego. Ustawodawca zezwolił pracownikom ochrony, posiadającym stosowną licencję na użycie, podczas konwojowania wartości pieniężnych oraz innych przedmiotów wartościowych i niebezpiecznych, środków przymusu bezpośredniego i broni palnej, w przypadku gwałtownego, bezprawnego zamachu na konwojowane wartości lub osoby je chroniące. Jednocześnie, w trakcie realizacji konwoju z zakresu rodzajów stosowanych środków przymusu bezpośredniego została, przez ustawodawcę, wyłączona możliwość wykorzystania psa obronnego.

Na mocy art. 6. pkt.2 ustawy o ochronie osób i mienia, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, w porozumieniu z Prezesem Narodowego Banku Polskiego, został upoważniony do określenia, w drodze rozporządzenia, szczegółowych zasad i wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne. Pierwotnie powyższe zasady zostały legislacyjnie określone w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 14 października 1998 roku w sprawie szczegółowych zasad jakim powinna podlegać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne (Dz. U. 1998, Nr 129, poz. 858 z późn. zm.). Po ponad 12 latach powstał nowy akt normatywny w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych. Jest nim rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 września 2010 roku w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne (Dz. U. 2010, Nr 166, poz. 1128). Prawodawca uwzględnił w nim konieczność doprecyzowania niektórych uregulowań oraz zmian niezbędnych dla poprawy bezpieczeństwa konwoju. Z uwagi na ich ilość, legislator zaniechał nowelizacji i opracował nowy akt normatywny. Kolejnym powodem jego wprowadzenia była zmiana treści upoważnienia ustawowego w art. 6 ust. 2 ustawy o ochronie osób i mienia przez ustawę z dnia 7 maja 2009 r. o uchyleniu lub zmianie niektórych upoważnień do wydawania aktów wykonawczych (Dz. U. 2009, Nr 98, poz. 817). Zmiana polegała na konieczności zawarcia w nowym akcie wykonawczym wyłącznie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne, uwzględniając konieczność zapewnienia należytego poziomu bezpieczeństwa chronionych wartości pieniężnych, a nie szczegółowych zasad i wymagań. Co więcej, rozporządzenie obowiązujące dotychczas zostało wydane w porozumieniu z Prezesem Narodowego Banku Polskiego, a obecnie konieczne jest jedynie zasięgnięcie jego opinii. Przedmiotowe rozporządzenie uszczegółowiło i sprecyzowało podstawową terminologię związaną z konwojem, kładąc duży nacisk na zabezpieczenie techniczne transportowanego mienia.

Z punktu widzenia bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, jego obronności, interesu gospodarczego i bezpieczeństwa publicznego, istotne znaczenie posiada zdolność komercyjnych instytucji ochronnych do sprawnej organizacji szczególnie ważnych transportów. Dlatego też ustawa o ochronie osób i mienia, w dodanym przez art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 23 maja 2002 roku o zmianie ustawy o ochronie osób i mienia (Dz. U. 2002, Nr 71, poz. 656), określiła kategorie transportów podlegających obowiązkowej ochronie. Według art. 2 ust. 3a tejże ustawy, transportem tym jest – transport broni, amunicji, materiałów wybuchowych,

uzbrojenia, urządzeń i sprzętu wojskowego, wysyłany z obszarów i obiektów podlegających obowiązkowej ochronie. Kierownik jednostki, który bezpośrednio zarządza obszarami, obiektami czy urządzeniami umieszczonymi w ewidencji wojewody, w terminie najpóźniej 3 dni przed planowaną datą rozpoczęcia transportu podlegającego obowiązkowej ochronie, zobowiązany jest, w myśl art. 7 ust. 1a ustawy, do uzgodnienia z komendantem wojewódzkim Policji, właściwym terytorialnie ze względu na miejsce rozpoczęcia transportu, planu jego ochrony. Przedmiotowy plan ochrony transportu spełniać musi takie same warunki jak plan ochrony obszarów, obiektów i urządzeń podlegających obowiązkowej ochronie (art. 7 ust. 2 ustawy).

Kluczowe znaczenie dla bezpiecznej realizacji transportu posiada odpowiedni stan przygotowania grup konwojowych, zakres ich obowiązków i uprawnień. Istotną rolę odgrywają również jakoś wykorzystywanych środków transportu, użyte wyposażenie i uzbrojenie. Najbardziej typowym środkiem transportu, wykorzystywanym podczas konwoju wartości pieniężnych, stają się bankowozy, które w zależności od konstrukcji i zabezpieczenia technicznego dzieli się na typy: A, B i C.⁶ Bankowozem transportuje się wartości pieniężne powyżej 1 jednostki obliczeniowej.⁷ Wyjątek stanowi sytuacja, w której brak jest możliwości dojazdu bankowozu do miejsca, z którego wartości pieniężne są pobierane lub zdawane. Również, jeśli gabaryty transportowanych metali szlachetnych (złoto, srebro, platyna), uniemożliwiają zastosowanie bankowozu. W przedziale od 1 do 8 jednostek obliczeniowych wartości pieniężne transportuje się bankowozem typu C, wyposażonym w pojemniki specjalistyczne. W sytuacji zastosowania takich zabezpieczeń, transport wartości pieniężnych może być realizowany przez nieuzbrojonego licencjonowanego pracownika ochrony fizycznej, bez udziału konwojenta.⁸ Natomiast wartości pieniężne powyżej 24 jednostek obliczeniowych transportowane są bankowozem typu A, z użyciem pojazdu ubezpieczającego.

Poniższy rysunek przedstawia szczegółowo wymagania związane z transportem wartości pieniężnych. Z jego analizy wynika, że ustawodawca bardzo skrupulatnie określił wymagania techniczne i osobowe transportu wartości pieniężnych. Rosną one systematycznie wraz ze zwiększaniem się ilości transportowanych jednostek obliczeniowych. Wymagania techniczne, nałożone rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 września 2010 roku w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne, zostały ujęte w załącznikach. Określają one ogólne wymagania techniczne dla urządzeń stosowanych przy konwoju wartości

⁶ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 września 2010 roku w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne, (Dz. U. 2010, Nr 166, poz. 1128), dopuszcza stosowanie pojazdów specjalnych i przystosowanych do przewozu wartości pieniężnych oraz ubezpieczających, używanych do czasu wejścia w życie postanowień rozporządzenia do chwili ich wyrejestrowania, z zastosowaniem dotychczasowych limitów jednostek obliczeniowych i wymaganej ilości konwojentów.

⁷ Jednostka obliczeniowa – 120 krotność przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim kwartale, ogłoszona przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

⁸ Konwojent – osoba posiadająca licencję pracownika ochrony fizycznej, ochraniająca transport wartości pieniężnych, wyposażona w broń palną bojową, środki ochrony osobistej oraz środki łączności.

pieniężnych. Dotyczą w szczególności elektronicznych systemów zabezpieczeń (załącznik nr 1), limitu wartości pieniężnych przechowywanych lub transportowanych w pomieszczeniach i urządzeniach (załącznik nr 2) oraz bankowozów typu: A (załącznik nr 3), B (załącznik nr 4), C (załącznik nr 5) i pojazdu ubezpieczającego (załącznik nr 6).

		TRANSPORT		
		inny	samochodowy	kolumna aut
ILOŚĆ JEDNOSTEK OBLICZENIOWYCH	0,2-1	TAK	pojazd mechaniczny +osoba transportująca + pojemnik specjalistyczny	TAK 2 pojazdy ubezpieczające + 2 konwojentów na każde auto + 1 konwojent w każdym pojeździe, który przewozi wartości
	1-8	NIE chyba że, brak jest możliwości dojazdu bankowozem do miejsca, z którego wartości pieniężne są pobierane lub do którego są dostarczane.	bankowóz typu C +pojemnik specjalistyczny co najmniej klasy D ⁹ +licencjonowany nieuzbrojony pracownik ochrony lub bankowóz typu A lub B +1 konwojent	
	8-24		bankowóz typu A lub B +2 konwojentów	
	24-50		bankowóz typu A +pojazd ubezpieczający +3 konwojentów	
	Ponad 50		bankowóz typu A +pojazd ubezpieczający +4 konwojentów	

Zródło: Opracowanie własne.

Ściśle sprecyzowane i bardzo wysokie wymagania techniczne, dotyczące, zarówno elektronicznych systemów zabezpieczeń, jak i specjalistycznych pojazdów, świadczą o ważności i trosce ustawodawców o powierzane, prywatnym instytucjom ochronnym, mienie. Dodatkowo, firmy świadczące usługi ochrony osób i mienia w formie konwoju, najczęściej są w stanie, w każdej chwili, określić

⁹ Pojemnik specjalistyczny klasa D – pojemnik zamykany dwoma zamknięciami klasyfikowanymi według PN-EN 1303:2007/AC 33 w poz. 7 klasa "6" i w poz. 8 klasa "2" oraz odporny co najmniej przez 6 minut na manipulację (lub inny równorzędny), wyposażony co najmniej w system sygnalizacji akustycznej lub dymnej i system uszkodzenia papierowych wartości pieniężnych, których działanie następuje po zdalnym zainicjowaniu w dowolnym czasie albo automatycznie po czasie określonym przez wytwórcę lub w mieszczącym się w tym czasie wyznaczonym limicie czasowym, przeznaczonym na przeniesienie pojemnika do odbiorcy. Próba włamania w dowolnym czasie oraz upływ wyznaczonego limitu czasowego powoduje zadziałanie systemu, w wyniku czego nastąpi uszkodzenie papierowych wartości pieniężnych z zachowaniem możliwości ich identyfikacji. Załącznik nr 2 do rozporządzenia MSWiA z dnia 7 września 2010 roku w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne (Dz. U. 2010, Nr 166, poz. 1128).

precyzyjnie lokalizację bankowozów, stwierdzić czy silnik pracuje, czy zamknięte są wszystkie drzwi. Stałej obserwacji przez zainstalowane w pojeździe kamery, podlegają również działania członków grupy konwojowej.¹⁰

Dopracowaniu uległy również zasady prowadzenia konwoju wartości pieniężnych kolumną pojazdów samochodowych. Transport odbywający się w tej formie, musi być dodatkowo zabezpieczony przez dwa pojazdy ubezpieczające, po jednym z przodu i z tyłu kolumny. W każdym pojeździe ubezpieczającym powinno znaleźć się dwóch konwojentów i jeden konwojent w każdym pojeździe przewożącym wartości.

Minimalna ilość osób, biorących udział w ochronie transportu, została również ustalona przez powyższe rozporządzenie. Jest ona uzależniona od wartości przewożonego mienia, wyrażonej w jednostkach obliczeniowych, i kształtuje się następująco:

- jeden konwojent – przy transporcie wartości pieniężnych powyżej 1 do 8 jednostek obliczeniowych;¹¹
- dwóch konwojentów – przy transporcie wartości pieniężnych powyżej 8 do 24 jednostek obliczeniowych;
- trzech konwojentów – przy transporcie wartości pieniężnych powyżej 24 do 50 jednostek obliczeniowych;
- czterech konwojentów – przy transporcie wartości pieniężnych powyżej 50 jednostek obliczeniowych.

Jednocześnie doprecyzowaniu uległy zasady i obowiązki poszczególnych osób biorących udział w konwoju. I tak:

1. Konwojent nie może jednocześnie kierować bankowozem i wykonywać zadań konwojenta;
2. Osoba transportująca nie może jednocześnie kierować bankowozem i wykonywać zadań konwojenta;
3. Osoba kierująca bankowozem nie może jednocześnie wykonywać zadań osoby transportującej lub konwojenta.

Nie ulega również wątpliwości, że broń, w którą wyposażeni są konwojenci, stanowi ważny element prewencyjny i ochronny. Konwojenci mogą być wyposażeni w broń palną krótką i długą, broń sygnałową i gazową, a także ręczny miotacz gazu i paralizator elektryczny. Jednocześnie rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 marca 2003 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie zasad uzbrojenia SUFO i warunków przechowywania oraz ewidencjonowania broni i amunicji, zezwala na używania do konwoju broni palnej długiej w postaci pistoletu maszynowego i strzelby gładkolufowej powtarzalnej, zakazując wyposażania konwojentów w karabinki. Rodzaj broni uzależniony jest od decyzji osób organizujących konwój. Niemniej o jej doborze decydować powinna analiza informacji o wartości przewożonego mienia czy też stopnia zagrożenia.

¹⁰ W. Piskorz, *Czujne oko*, „Mercedes-Benz Transport” 2008, nr 4, s. 10

¹¹ Z zastrzeżeniem, że transport wartości pieniężnych do 8 jednostek obliczeniowych z użyciem bankowozu typu C, wyposażonego w pojemniki specjalistyczne co najmniej klasy D, może być wykonywany przez nieuzbrojonego licencjonowanego pracownika ochrony fizycznej, bez udziału konwojenta.

Bezpieczeństwo konwojowanego mienia, zależne jest również od szybkiego i niezakłóconego obiegu i przekazu informacji w ramach poszczególnych elementów systemu organizacyjnego. Stąd w zakres obowiązkowego wyposażenia konwojentów wchodzi środki łączności wewnętrznej i zewnętrznej. Komunikowanie się przy ich pomocy powinno być prowadzone w oparciu o wcześniej ustalone, i znane wszystkim uczestnikom konwoju, tabele kodowe. Do obligatoryjnego wyposażenia konwojentów, zalicza się ubiór lub umundurowanie służbowe oraz indywidualne środki ochrony, które składają się z minimum kamizelki kuloodpornej i hełmu kuloodpornego. Kolejnym elementem wyposażenia indywidualnego mogą być maski przeciwgazowe oraz opatrunki osobiste. Zaleca się również, aby konwojenci byli wyposażeni w licencję pracownika ochrony fizycznej, legitymację osoby dopuszczonej do posiadania broni, świadectwo broni oraz dokument tożsamości.

Profesjonalnie zorganizowany konwój, wpływa na zwiększenie prawdopodobieństwa uniknięcia niekorzystnych i nieoczekiwanych sytuacji. Wystarczy uświadomić sobie fakt, iż w obecnym czasie „...w zdecydowanej większości banków, poza Narodowym Bankiem Polskim i niektórymi Bankami Spółdzielczymi, które konwojują wartości pieniężne przez własne wewnętrzne służby ochrony, usługi te zleca się podmiotom zewnętrznym”.¹² Nie ulega wątpliwości, że realizacja transportu wartości pieniężnych, należy do najniebezpieczniejszych i najtrudniejszych form ochrony mienia. Zarówno przygotowanie technicznych środków, służących do konwojowania, jak i odpowiednie przygotowanie trasy (dobór równorzędnych, alternatywnych tras) także doboru sił i uzbrojenia, sprawia, że konwojowanie zyskuje status działań ochronnych charakteryzujących się znacznym skomplikowaniem procedur. Od właściwie opracowanych reguł organizacyjnych i logistycznych, bezpośrednio uzależnione jest powodzenie transportu powierzonego mienia, a tym samym płynność ekonomiczno-finansowa polskich przedsiębiorstw oraz interes gospodarczy państwa.

Streszczenie

Sprawne funkcjonowanie państwa oraz zapewnienie ładu i porządku publicznego zależy między innymi od sprawnego i bezpiecznego transportu środków pieniężnych oraz innych przedmiotów wartościowych i niebezpiecznych.

Regulacje prawne dotyczące sfery działań konwojowych zawarte zostały w ustawie z dn. 27 marca 1998 roku. Określa ona warunki jakie muszą spełniać służby ochrony oraz ich pracownicy, aby mogły konwojować powierzone im mienie.

Ustawodawca określił też warunki użycia przymusu bezpośredniego i broni palnej tj. w przypadku gwałtowanego, bezprawnego zamachu na konwojowane wartości lub osoby je chroniące.

Na przestrzeni ostatnich lat konieczne było dokonanie niezbędnych zmian w aktach normatywnych. Po ponad 12 latach Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji wydał rozporządzenie z dn. 7 września 2010 roku, w którym

¹² W. Stawski, *Odpowiedzialność podmiotu koncesjonowanego za transportowanie wartości pieniężnych w świetle praktyki*, http://nostra.digitalart.pl/files/File/Odpowiedzialnosc_podmiotu_koncesjonowanego____1184751773.pdf (pobrano 3.09.2012 r.)

doprecyzowano niektóre uregulowania konieczne dla poprawy bezpieczeństwa konwoju. Rozporządzenie zostało wydane w porozumieniu z Prezesem Narodowego Banku Polskiego.

Duże znaczenie dla bezpiecznego przewozu powierzonych środków ma wyposażenie tzw. bankowozów, których rodzaj zależy od ilości przewożonych jednostek obliczeniowych. Załączniki do rozporządzenia określają ponadto: wymagania techniczne elektronicznych systemów zabezpieczeń, limit transportowanych wartości pieniężnych, minimalną ilość osób biorących udział w ochronie transportu oraz warunki jakie musi spełniać pojazd zabezpieczający.

Profesjonalne zorganizowanie transportu środków pieniężnych należy do najniebezpieczniejszych i najtrudniejszych form ochrony mienia.

Summary

The efficient functioning of the state and the securing of public law and order depends among other things on an efficient transport of financial means, other valuable object or dangerous products.

Regulations concerning activities related to convoys were outlined in the bill dated 27. 03. 1998. The bill specifies the conditions to be fulfilled by security services and their employees in order to be able to convoy the commissioned property.

The lawmakers also specified the conditions of direct coercion and the use of firearms in case of a lawless attack on the valuables in the convoys or persons protecting them.

In the span of the last years it was necessary to amend the normative bills. After more than 12 years the Ministry of Interior issued a regulation dated 7.9.2010 in which some of the regulations regarding convoy security were made more precise. The regulation was issued in an agreement with the head of the National Central Bank of Poland.

Of great significance for the security of the transported valuables is the equipment of the security vans (so called 'bank-cars') whose type depends on the quantity of transported measure units. Attachments to the regulation also specify technical requirements of electronic protection systems, the limit of transported financial valuables, the minimal number of persons protecting the convoy and the conditions to be fulfilled by the protecting vehicle.

A professional organization of the transport of financial valuables is among the most dangerous and difficult forms of property protection.

Bibliografia

1. Karabin J., Kowalczyk T., *Konwojowanie*, Wydawnictwo Policealnej Szkoły Detektywów i Pracowników Ochrony O'chikara, Lublin 2006
2. Stawski W., *Odpowiedzialność podmiotu koncesjonowanego za transportowanie wartości pieniężnych w świetle praktyki*, http://nostra.digitalart.pl/files/File/Odpowiedzialnosc_podmiotu_koncesjonowanego____1184751773.pdf (pobrano 3.09.2012 r.)

3. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 września 2010 roku w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne, (Dz. U. 2010, Nr 166, poz. 1128)
4. *Metodyka uzgadniania planów ochrony obszarów, obiektów i urzędzeń podlegających obowiązkowej ochronie*, Komenda Główna Policji. Warszawa 2011